

Сергій Петрович Пекарський,
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності та інформаційної безпеки
ННПФПКП ім. Е. О. Дідоренка
Донецького державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент, м. Кропивницький,
psp1271@ukr.net,
<https://orcid.org/0000-0003-0538-0391>

ПРАВОВІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ТА НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Розвиток сучасного українського суспільства характеризується впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій. Не дивлячись на повномасштабну агресію росії проти України, ведення активних бойових дій, посилення міграційних процесів, все більше сфер суспільного життя та функціонування державного механізму розвиваються через призму інформатизації, під якою ми розуміємо сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, технологічних та виробничих процесів, спрямованих на створення умов для забезпечення розвитку інформаційного суспільства та впровадження інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій [1]. При цьому інформаційна парадигма відображається в цифрових технологіях, штучному інтелекті тощо. Під цифровими технологіями законодавець розуміє сукупність систематизованих правових, науково-технічних, організаційних рішень, спрямованих на застосування комп'ютерної та іншої електронно-обчислювальної техніки, програмного забезпечення та інших засобів для зменшення участі користувача інформаційно-комунікаційних систем і засобів інформатизації під час збирання, приймання, обробки, передавання інформації чи трудомісткості виконуваних операцій, а під цифровізацією – процес впровадження цифрових технологій у всі сфери суспільного життя [1, с. 1].

В правовому сегменті України штучний інтелект (ШІ) також отримав своє визначення. Так, штучним інтелектом визнається організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно

створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань [2].

Згідно Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, яка схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р впровадження інформаційних технологій, частиною яких є технології штучного інтелекту, є невід'ємною складовою розвитку соціально-економічної, науково-технічної, оборонної, правової та іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення [2]. Це надає можливість зазначити дефініцію, згідної якої ефективно впровадження ШІ безпосередньо відображається в освітньому процесі та науковій діяльності. Але, на нашу думку, головною умовою впровадження ШІ є дотримання принципів академічної доброчесності серед суб'єктів освітнього процесу та наукової діяльності. Як освітній процес так і наукова діяльність є активними напрямками в яких впроваджуються інформаційні технології з відповідним програмним забезпеченням. Тобто забезпечення створення, впровадження та використання технологій ШІ суб'єктами освітнього процесу та наукової діяльності, при дотримання академічної доброчесності, стає умовою удосконалення як пізнавальної діяльності учасниками освітнього процесу так і наукового пошуку в різних галузях науки. Своєю чергою забезпечення прозорості та відповідального розкриття науково-педагогічними, науковими та педагогічними працівниками інформації про системи ШІ є не лише умовою, а і вимогою щодо дотримання академічної доброчесності.

При цьому постає питання щодо необхідності якісної підготовки науково-педагогічних, наукових та педагогічних працівників до використання ШІ. З цією метою Міністерство цифрової трансформації та Міністерство освіти і науки України спільно з Робочою групою розробили «Інструктивно-методичні рекомендації щодо запровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах загальної середньої освіти», які визначають сучасний підхід до відповідального, етичного та ефективного використання систем ШІ в закладах загальної середньої освіти [3]. Зазначаємо, що і заклади вищої освіти не залишилися поза увагу щодо використання ШІ. Так фахівцями Міністерства цифрової трансформації та Міністерства освіти та науки спільно з Робочою групою розроблені «Рекомендації щодо відповідального впровадження та використання штучного інтелекту в закладах вищої освіти» [4]. Автори, зазначених нами рекомендацій для закладів вищої освіти рекомендують, також, ознайомитися з Рекомендаціями щодо відповідального використання ШІ:

питання права інтелектуальної власності, а також Порадами з відповідальним використанням штучного інтелекту публічними службовцями [4, с. 5].

На завершення зазначаємо те, що питання впливу новітніх технологій ШІ на права людини відобразилися в розробці методичних матеріалів під егідою Омбудсман України [5]. Отже, ефективне використання ШІ в освітньому процесі та науковій діяльності регламентується правовими нормами, забезпечується методичними розробками, а також потребує фахової підготовки суб'єктів освітнього процесу та наукової діяльності з подальшим використанням ними умінь та навичок на засадах академічної доброчесності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 1 грудня 2022 року № 2807-IX. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text>. (дата звернення: 07.11.2025).
2. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні: схвал. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-p#Text> (дата звернення: 07.11.2025).
3. Інструктивно-методичні рекомендації щодо запровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах загальної середньої освіти. Проект / Міністерство освіти та науки України; Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/05/21/Instruktyvno.metodychni.rekomendatsiyi.shchodo.SHI.v.ZZSO-22.05.2024.pdf> (дата звернення: 07.11.2025).
4. Рекомендації щодо відповідального впровадження та використання штучного інтелекту в закладах вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2025/04/24/shi-v-zakladakh-vyshchoi-osvity-24-04-2025.pdf> (дата звернення: 07.11.2025).
5. Права людини в епоху штучного інтелекту: виклики та правове регулювання. Омбудсман України. URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/prava-lyudini-v-epohu-shtuchnogo-intelektu-vikliki-ta-pravove-regulyuvannya (дата звернення: 07.11.2025).